

SHAHNISABZDAGI OQSAROY ME'MORIY YODGORLIGI

Sa'dullayeva Nigora Bahrom qizi¹

Jo'rayeva Surayyo Ziyovuddin qizi²

Amriyev UmidjonMajidovich³

Annotatsiya: Ushbu maqola Shahrisabz shahrida joylashgan Amir Temur tomonidan bunyod ettirilgan Oqsaroy me'moriy yodgorligi haqida. Maqolada Oqsaroyning qurilishi va undagi naqshlar, ustalar haqida ma'lumot berib o'tilgan. Hamda muhofazaga olinganligi va qisman konservatsiya qilinib, UNESCO ro'yxatiga kiritilgani keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Xorazm, Eron va boshqa ko'plab mamlakatdagi ustalar, gumbazli ark, tosh kesuvchi usta Muhammad Yusuf Tabriziy, peshtoq, minora, sirkor

Oqsaroy- Qashqadaryo viloyati Shahrisabz shahrida joylashgan me'moriy yodgorlik. Mazkur majmua 1380-1404-yillarda Amir Temur tomonidan qurib bitkazilgan.

Oqsaroyning qurilishi 1380-yilda boshlangan, hamda 1386-yilda o'z nihoyasiga yetgan. Ammo bezaklash ishlari 1404-yilga qadar cho'zilgan. Saroy Amir Temurning onasi Takina Xotun xotirasiga bag'ishlab bunyod etilgan. Saroyi barpo etish davomida Xorazm, Eron va boshqa ko'plab mamlakatlardan keltirilgan hunarmand ustalar hamda yollanib ishlovchilar-mardikorlar ishtirok etgan. Jumladan, gumbazli arkni yasash va bezashda tosh kesuvchi usta Muhammad Yusuf Tabriziyning ishtiroki bo'lganligi gumbaz yozuvlarida saqlangan.

1-rasm. Oqsaroyning umumiy ko'rinishi.

Inshoot avvaliga 73 metrlik bo'lishi kerak edi. Uning tom qismida kichik suv havzasi joylashtirilgan, undan quvurchalar orqali o'tgan suv sharshara hosil qilgan. Saroy poydevorini bunyod etishda oltin qum ishlatilgan. Bino poydevori ancha chuqur qilib qurilgan.

¹ Samarqand Davlat Arxitektura Qurilish Unversiteti - "Ma'daniy meros ob'ektlarini asrash" kafedrasida o'qituvchisi nigorasadullayeva21@gmail.com

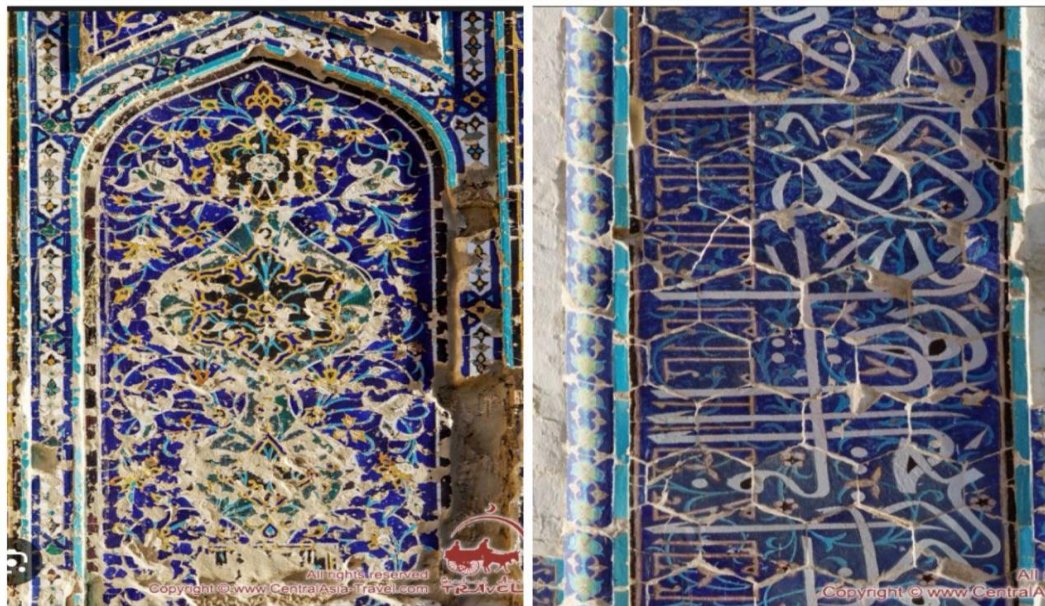
² Samarqand Davlat Arxitektura Qurilish Unversiteti talabasi 101-MMOA guruh talabasi

³ Samarqand Davlat Arxitektura Qurilish Unversiteti talabasi 101-MMOA guruh talabasi

Oqsaroyning o'tmishdoshi unga juda ham o'xshash inshoot saroy bo'lib, u 11-12 asrlar oxirida Termiz hukmdorlarining saroyi vazifasini o'tagan. Mazkur inshoot Oqsaroy bilan shaklan o'xshash, saroy tipida bunyod etilgan. Uning darvozaxona qismi ulkan peshtoq bilan bezatilgan, hovlining markazida qabulxona (ko'rinish xonasi), yon tomonlarida esa boshqa qo'shimcha inshoot va binolar qurilgan.

Oqsaroy shaharning shimoli-sharqiy qismidagi bosh maydonda joylashgan bo'lib, oz davrida muhtasham, xashamatli bo'lgan bu saroyning bizgacha yetib kelgan qismi yemirilib, haroba holga kelib qolgan. Saroyning faqatgina ulkan peshtog'i, ikki chekkasidagi minora, saroy poydevorining bir qismigina saqlanib qolgan. Oqsaroyning hozirgi ko'rinishi ham salobatli va go'zaldir. Salobatlilik va go'zallikka g'ishtlarning yaxlit bo'lib ko'rinishini ta'minlash-old va shimoliy devor yuzasini sirkor parchinlar bilan bir tekisda ishlash tufayli erishilgan. Peshtoq ravog'ining eni 22,5 metr balandligi 40 metr, umumiy balandligi 50 metrdan oshiqroqni tashkil etadi. Peshtoq minorasi ichidagi aylanma zinalar orqali yuqoriga chiqarilgan. Saroy qabulxonasi arkining kirish qismida sher va quyosh, shu bilan birgalikda Temur davlatining ramzi bo'lmish 3 ta xalqa shakli tasvirlangan. Ichki va tashqi devorlar kufiy yozuvlar, ziynatli bezaklar, girih uslubidagi islomiy naqshlar mavjud.

2-rasm. Oqsaroy majmuasida qo'llanilgan islmiy va kufiy naqshlar.

3-rasm. Oqsaroyning hozirgi kunda saqlanib qolgan ko'rinishi.

Oqsaroyning avvalgi holati to'g'risida faqat yozma manbalarga qarab fikr yuritish mumkin. 20yil davomida qurilgan bu bino to'g'risida Abdurazzoq Samarqandiy quyidagicha ma'lumot beradi:

“Temur ishga yaroqli bo'lganlarning hammasini Xorazmdan
Movarounnahrqa ko'chirish uchun buyruq berdi
Xorazmlik ustalar baland va salobatli saroy qurishdi, hozir u
“Oqsaroy” nomi bilan mashhur”.

Klavixo saroyini ko'zdan kechirgandan (1404-yil 29-avgust) u hamon qurib bitkazilmagan, ba'zi joylarining koshinli naqshlari tugallanmagan edi. Shunga qaramay, juda hayratlanganligini, uning nihoyatda go'zalligini yozadi. Saroy qurilishida Xorazmlik ustalar qatori, mahalliy va boshqa davlatlardan kelgan ustalar ham qatnashgan. Peshtog'idagi yozuvlar orasida eronlik Muhammad Yusuf Tabriziy nomi 2 marta takrorlangan. Yozma manbalarga ko'ra, Oqsaroy turar joy va jamoat binosi sifatida qurilib, xonalari hovli atrofida joylashgan. Bobur ma'lumotlariga ko'ra, hovli o'rtasida hovuz, to'rida gumbazli katta xona – devonxona, yonlarida maslahatchilar uchun kichik xona, hashamatli ravoqli bostirmalar, ichki tomonida haram va amirning xonasi joylashgan. Devonxona peshtog'ida arslon va quyosh tasviri hamda Temur davlatining 3 halqa shaklidagi nishoni bo'lgan. Gumbaz ichi va yonlariga, burchaklardagi minoralarga koshin – g'ishtlardan qalqon shaklidagi girih naqshlar ishlangan. Bu naqshlar silliqlangan g'isht va feruza rangli sirkor parchindan yozilgan kufiy xatlar zamini yo'g'on ko'k belboqqa o'xshash mujassamotni tashkil etgan. Oqsaroy devorlaridagi ranglar jilosi, tarixiy, falsafiy va diniy mavzudagi kufiy, suls yozuvlari, koshinkori bezaklar, islmiy, girih naqshlarining o'zaro uyg'unligi binoga ajoyib va sehrli mazmun bag'ishlagan. Ranglarning oy yorug'ida jilolanib, oqarib ko'rinishidan bino Oqsaroy deb nomlangan.

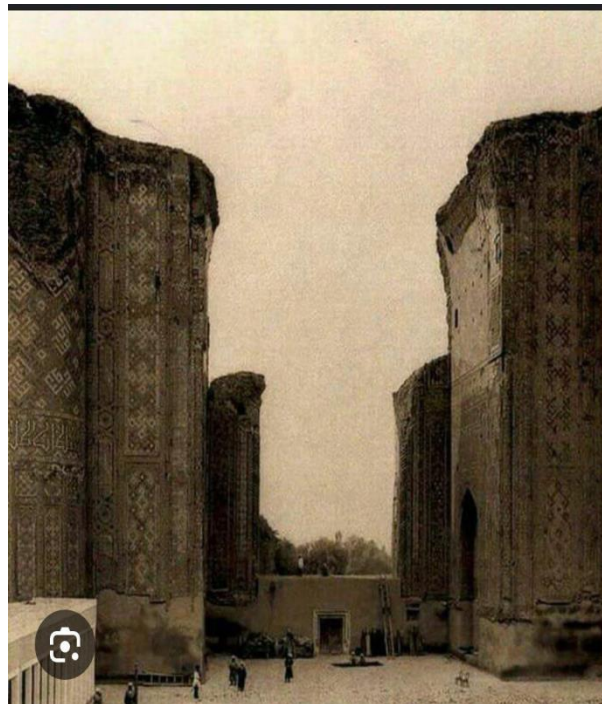

4-rasm. Oqsaroyning kechki osmon ostida jilolanib ko'rinishi.

Saroyning o'ziga xos xususiyatlaridan biri – tom tepasiga ishlangan hovuzdir. Hovuzga suv Taxtaqoracha dovonidan qo'rg'oshin quvurlar orqali oqip kelib, undan sharshara hosil qilib, pastga tushirilgan.

1707-yilda Buxoro xoni Ubaydullaxon Oqsaroy peshtog'I ostida toj kiyib, taxtga o'tirganligi peshtoqning o'sha paytda butun ekanligidan darak beradi.

5-rasm. Oqsaroyning eski ko'rinishlaridan biri.

1973-1975-yillarda arxeologik tadqiqotlar, 1994- 1996- yillarda konservatsiya ishlari olib borilgan. Ashtarxoniylar hukmronlik davrida Oqsaroy kenagas beklari uchun ham qarorgoh vazifasini bajargan. Arxeolog X. Sultonov rahbarligi ostida 1970-1980- yillarda bir qator qazishmalar olib borilgan. Natijada poldagi mozaik to'shamaning bir qismi va hovlining ma'lum hududi aniqlangan. 1994-1996- yillarda esa Amir Temur tavalludining 660 yilligi munosabati bilan saroyda konservatsiya ishlari amalga oshirilgan.

2002 –yili Shahrisabz shahrining 2700 yillik bayrami vaqtida UNESCO hamkorligida saroy qisman qayta ta'mirlangan.

6-rasm. Oqsaroyning ta'mirdan keyingi va hozirgi kundagi ko'rinishi.

Xulosa o'rnida shunin aytish joizki, Oqsaroy me'moriy yodgorligi hozirgi kunda UNESCO ro'yxatida turuvchi obyektlardan biri hisoblanadi. Ushbu me'moriy yodgorlik qadim tarixga ega bo'lib, o'zida ajib bir nafislik, bejirimlilik, salobatli hamda mahobatli ko'rinishni aks ettiradi. Oqsaroy majmuasi hozirgi kunda Davlat himoyasiga olingan. Yurtimizga keluvchi chet ellik mehmonlarni o'ziga rom etadi. Shu sababli ham Yurtboshimiz tomonidan katta e'tibor berilmoqda hamda biz yoshlarda Oqsaroy kabi boshqa ko'plab me'moriy yodgorliklarni asrab avaylash talab etilmoqda.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Marjona, K., & Nigora, S. (2023). BASIC PRINCIPLES ADAPTATION OF ARCHITECTURAL MONUMENTS OF UZBEKISTAN. *Science and Innovation*, 2(11), 68-70.
2. Nigora, S. (2023). STUDY AND SCIENTIFIC ANALYSIS OF CONSTRUCTIVE SOLUTION OF ARCHITECTURAL ELEMENTS USED IN CULTURAL HERITAGE OBJECTS IN UZBEKISTAN. *JOURNAL OF ENGINEERING, MECHANICS AND MODERN ARCHITECTURE*, 602-605.
3. Nigora, S., & Marjona, K. (2023). OZBEKISTON HUDUDIDAGI MADANIY MEROS OBYEKTLARIDA QOLLANILGAN ARXITEKTURAVIY ELEMENTI: SHARAFA VA MUQARNASNING QOLLANILISH VA YASALISH BOSQICHLARI. *Miasto Przyszłości*, 42, 128-132.
4. Nayimovna, F. N., & Nigora, S. (2023). Researching Ways to Reconstruct the Areas of Historical Objects of Old Cities in Uzbekistan. *JOURNAL OF ENGINEERING, MECHANICS AND MODERN ARCHITECTURE*, 2(2), 95-98.
5. Salimov, O. M., Gayratovna, I. D., & Nigora, S. (2022). Use of Local Building Materials in the Natural Climate of Central Asia. *Texas Journal of Engineering and Technology*, 8, 129-130.
6. Gayratovna, I. D., & Nigora, S. (2022). USE OF LOCAL RAW MATERIALS IN THE REPAIR OF PATTERNS AND DECORATIONS OF CENTRAL ASIAN ARCHITECTURAL MONUMENTS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(2), 679-683.
7. Ruxshona, A., & Muxlisa, N. (2024). RECONSTRUCTION AND RESTORATION WORK CARRIED OUT AT THE IMAM AL-BUKHARI COMPLEX. *Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521)*, 2(4), 89-97.

8. Azizbek, T., & Damirjon, A. (2024). Ancient Monument in our Country "Ishratxona". *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 3(3), 994-999.
9. Sa'dullayeva Nigora, X. S. (2024). Stages of Formation and Application of " Gothic" Architectural Style. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 3(2), 1004-1008.
10. Qaxramonovich, A. K. (2024). XONBANDI TO'G'ONI. *Miasto Przyszłości*, 45, 606-611.
11. Oybekovna, I. S. QASHQADARYO VILOYATI KO'K GUMBAZ MASJIDI.
12. Dilrabo, K. (2023). PROBLEMS IN THE RECONSTRUCTION OF DECOR ELEMENTS OF ARCHITECTURAL MONUMENTS OF UZBEKISTAN. *JOURNAL OF ENGINEERING, MECHANICS AND MODERN ARCHITECTURE*, 633-637.
13. Jurayeva, E., & Kholdorova, D. (2023). Amir Temur And The Architectural Decorations Of The Timurid Era Of Central Asia And Their Characteristics. *American Journal of Engineering, Mechanics and Architecture (2993-2637)*, 1(9), 121-125.
14. Jurayeva, E., & Kholdorova, D. (2023). ESTABLISHING AN EXEMPLARY CULTURAL AND RECREATION PARK COMPLEX. *FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA JURNALI | JOURNAL OF SCIENCE, EDUCATION, CULTURE AND INNOVATION*, 2(11), 50-54.
15. Yuldasheva, M. K., & Kamilova, M. E. (2023). ANALYSIS OF FOREIGN AND DOMESTIC EXPERIENCE IN DESIGNING HISTORICAL LOW-RISE RESIDENTIAL BUILDINGS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(3), 147-152.
16. Ulugbek, T., & Marjona, K. (2024). Revitalizing Old Facades: Innovations in Facade System Installation and Preservation. *Indonesian Journal of Innovation Studies*, 25(1), 10-21070.
17. Marjona, K., & Iroda, S. I. (2023). THE ESSENCE OF THE IMAM AL-BUKHARI COMPLEX IN OUR CULTURAL HERITAGE AND ITS SIGNIFICANCE TODAY. *JOURNAL OF ENGINEERING, MECHANICS AND MODERN ARCHITECTURE*, 662-665.
18. Тошев, И. И., & Ураков, О. Х. (2017). Трёхмерная графика. *Журнал "Интернаука"*, (3 (7)), 25.
19. Жураев, Т. Х., Хамраев, Н. Ш., Ураков, О. Х., Абдуманнонов, М., & Саидова, Г. К. (2020). РЕШЕНИЕ КРАЕВОЙ ЗАДАЧИ ПОСТРОЕНИЯ ПЛОСКИХ СОПРЯЖЕНИЙ ГЕОМЕТРИЧЕСКИМ МОДЕЛИРОВАНИЕМ ДЛЯ НАПРАВЛЯЮЩИХ ПОВЕРХНОСТЕЙ РАБОЧИХ ОРГАНОВ. In *Эффективность применения инновационных технологий и техники в сельском и водном хозяйстве* (pp. 346-348).
20. Тошев, И. И., & Ураков, О. Х. (2017). Резьба по дереву в Узбекистане. *Интернаука*, (2-1), 11-13.
21. Khayitboevich, U. O., & Gulnoza, U. (2023). THE HISTORY OF CERAMIC DECORATIONS APPLIED TO CULTURAL HERITAGE OBJECTS. *American Journal of Engineering, Mechanics and Architecture (2993-2637)*, 1(10), 210-215.
22. Khayitboyevich, U. O., & Dilshoda, B. (2023). ENGINEERING CONSERVATION OF CULTURAL HERITAGE OBJECTS. *JOURNAL OF ENGINEERING, MECHANICS AND MODERN ARCHITECTURE*, 517-520.
23. Xayitboyevich, U. O. (2023). NUROTA VOHASINING TURAR JOYLARNING KOMPOZITSION VA REJAVIY-TARXIY YECHIMI. *JOURNAL OF ENGINEERING, MECHANICS AND MODERN ARCHITECTURE*, 171-174.
24. Khayitboevich, U. O. (2023). Repair Works Carried Out In The Architectural Monuments Of The City Of Nurota. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN*, 4(11), 56-61.
25. Khaitboevich, U. O. (2021). Ancient nurata karizs. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(8), 115-120.

26. Жураев, Т. Х., Волошинов, Д. В., & Ураков, О. Х. (2020). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ЛАБОРАТОРИИ ГЕОМЕТРИЧЕСКОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ В РАЗРАБОТКЕ РАБОЧИХ ОРГАНОВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ТЕХНИКИ. In Эффективность применения инновационных технологий и техники в сельском и водном хозяйстве (pp. 95-97).
27. Berdiyev, M. X., Jumaqulov, F. U., & Jalilov, Z. F. O. (2023, June). ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ФАОЛИЯТИ АСОСИДА САНОАТ ЗОНАЛАРИНИ МОДЕЛЛАШТИРИШ. In International Conference on Multidimensional Research and Innovative Technological Analyses (pp. 186-188).
28. UZOKOVICH, D. F. (2022). Features of Central Asian square-shaped building construction. "Development of Science and Technology: A Mechanism for Selecting and Implementing Priorities", 24-28.
29. Fozil Uzokovich, D. (2023). Finding a New Method of Geometric Harmonization Based on the Scientific Results of Scientists.
30. Abduazizovich, R. L. The Mausoleum of Humayun. International Journal of Scientific and Technology Research, 5, 7.
31. Abduazizovich, R. L. Babur's Creativity From Central Asia To India.
32. Abduazizovich, R. L., & Kilichevich, L. D. (2022, November). DEVELOPMENT OF ISLAMIC ARCHITECTURE AND ITS IMPACT ON INDIAN ARCHITECTURE. In INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 1, No. 3, pp. 1-5).
33. Abduazizovich, R. L. (2022). ANALYZING THE TOMB OF BABUR IN KABUL. American Journal of Applied Science and Technology, 2(11), 01-05.
34. Rahimov Laziz Abduazizovich PhD, & Uralov Axtam Sindarovich. (2023). BABUR - THE PRINCE OF GARDENS. Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities, 2(10), 1–8. Retrieved from
35. Abduazizovich, R. L. (2022). ANALYSIS OF HUMAYUN'S QILA-I-KUHNA MOSQUE. European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 2(10), 269-275.
36. Abduazizovich, R. L. (2021). Din-panah The City Of Humayun. European Scholar Journal, 2(10), 52-54.
37. Rahimov, L. A. (2018). MOSQUES OF BABUR. In Сборник конференций (pp. 202-206).
38. Abduazizovich, R. L. (2021). THE ROLE OF BABUR IN ARCHITECTURE IN INDIA AND THE PRINCIPLES OF THE DEVELOPMENT OF THE ARCHITECTURE OF THE BABURIDS. World Bulletin of Social Sciences, 3(10), 1-3.

